

НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ СВІДКУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PROVIDING PROFESSIONAL LEGAL ASSISTANCE TO A WITNESS IN CRIMINAL PROCEEDINGS AS A FORM OF ADVOCACY

Корчева Т.В.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню процесуального статусу адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку у кримінальному провадженні, обґрунтуванню необхідності його нормативного закріплення у Кримінальному процесуальному кодексі України. Особлива увага приділена вивченню проблемних аспектів визначення напрямів надання професійної правничої допомоги свідку у кримінальному провадженні як виду адвокатської діяльності. За результатами наукового пошуку запропоновано внести зміни до кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: адвокат, процесуальний статус, свідок, адвокат свідка, представник, професійна правнича допомога.

Статья посвящена исследованию процессуального статуса адвоката, который предоставляет профессиональную правовую помощь свидетелю в уголовном производстве, обоснованию необходимости его нормативного закрепления в Уголовном процессуальном кодексе Украины. Особое внимание уделено изучению проблемных аспектов определения направлений предоставления профессиональной правовой помощи свидетелю в уголовном производстве как виду адвокатской деятельности. По результатам научного поиска предлагается внести изменения в уголовное процессуальное законодательство.

Ключевые слова: адвокат, процессуальный статус, свидетель, адвокат свидетеля, представитель, профессиональная правовая помощь.

The article investigation of the procedural status of a lawyer, who provides professional legal assistance to a witness in a criminal proceeding, and justifies the necessity of its normative consolidation in the Criminal Procedure Code of Ukraine. Particular attention is paid to the study of the problem aspects of determining the directions of the provision of professional legal assistance to a witness in criminal proceedings as a form of advocacy. According to the results of scientific research, it is proposed to amend the criminal procedural legislation.

Key words: lawyer, procedural status, witness, witness lawyer, representative, professional legal assistance.

Постановка проблеми. Стаття 59 Конституції України проголошує право кожного на професійну правничу допомогу і вільний вибір захисника своїх прав [1]. Із позиції кримінального процесуального законодавства це означає, що кожна особа, яка залучається до орбіти кримінального провадження, має конституційне і процесуальне право одержати таку професійну правничу допомогу на будь-якій стадії кримінального провадження. Однак закріплення в актах цього права є гарантією, а головною є те, щоб держава забезпечила можливість реалізації цього права. Звісно, найважливішим елементом цього вважається усвідомлення особою свого процесуального статусу, тобто того, у статусі кого вона братиме активну участь у кримінальному провадженні.

Відповідно до п. 25 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) одним з учасників кримінального провадження є свідок. Згідно з положеннями ст. 66 КПК України та ст. 59 Конституції України свідок має право на всіх стадіях кримінального провадження отримати професійну правничу допомогу і користуватися нею. Крім того, у п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України названо єдиного суб'єкта надання професійної правничої допомоги свідку, яким є адвокат [2]. З огляду на це доцільно визначити процесуальний статус адвоката як учасника кримінального провадження.

Зазначимо, що у КПК України процесуальний статус адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку у кримінальному провадженні, сьогодні, на жаль, чітко не вказаний. Крім того, аналіз норм Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI, на наш погляд, дає підстави говорити про потребу осмислення й наукового обговорення питання щодо виду адвокатської діяльності, яку провадить адвокат свідка у кримінальному провадженні.

Стан дослідження. Питання, що стосується захисту прав і свобод особи у кримінальному судочинстві, визна-

чення суті процесуального статусу адвоката, зокрема адвоката свідка, будучи актуальним науковим напрямом, безумовно, привертало увагу багатьох науковців, серед яких С.А. Альперт, Л.О. Богословська, В.Д. Бринцев, Т.В. Варфоломеева, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, О.М. Дроздов, В.В. Заборовський, В.О. Коновалова, О.В. Капліна, П.А. Лупинська, В.Т. Маляренко, В.І. Маринів, М.А. Маркуш, М.Г. Моторигіна, Ю.І. Стецовський, М.С. Строгович, А.Р. Туманянц, І.А. Тітко, Ю.В. Хоматов, О.Г. Шило, Ю.П. Янович, О.Г. Яновська та інші.

Однак останнім часом КПК України зазнав певних змін. З огляду на це впровадження в правозастосовну практику деяких норм чинного КПК України вимагає як критичного опрацювання існуючих теоретичних положень, так і пошуку нових шляхів удосконалення законодавчого врегулювання кримінальної процесуальної діяльності у сфері, що стосується визначення процесуального статусу адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку. Сказане підтверджує актуальність теми дослідження.

Мета публікації – визначити й охарактеризувати процесуальний статус адвоката свідка у кримінальному провадженні, внести авторські пропозиції щодо удосконалення відповідних норм кримінального процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Питання щодо надання професійної правничої допомоги свідку з визначенням процесуального статусу особи, яка надає цю допомогу, було вирішене ще за часів дії Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (далі – КПК України 1960 р.).

Нагадаємо, Конституційний Суд України у справі № 1-23/2009 від 30.09.2009 р. за конституційним зверненням громадянина І.В. Голована щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) вирішив: «Положення частини першої статті 59 Конституції України (254к/96-ВР) «кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як

гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує»¹ [3].

Звісно, вказане рішення Конституційного Суду України підтвердило необхідність подальшого удосконалення кримінального процесуального законодавства з цих питань. На наше переконання, згадане рішення можна вважати прогресивним як для теорії кримінального процесу, так і для правозастосовної практики, оскільки воно підтвердило нагальність перегляду деяких норм законодавства.

Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо права свідка на захисника та іншу правову допомогу» від 01.07.2010 р. № 2395-VI (втратив чинність від 19.11.2012 р. 4651-17) ч. 1 ст. 69-1 КПК 1960 р. була доповнена п. 4-1 такого змісту: «Свідок має право на обраного за власним бажанням захисника під час допиту чи проведення інших слідчих дій за своєю участю відповідно до цього Кодексу та на іншу правову допомогу в порядку, встановленому законом, а також відмовитися від запрошеного ним захисника. Захисник може запрошуватися свідком, його законним представником, а також іншими особами на його прохання чи за згодою <...>» Крім цього, ст. 44 КПК України була доповнена таким положенням: «Як захисники свідка, запрошені ним для надання правової допомоги під час допиту чи проведення інших слідчих дій за участю свідка, допускаються особи, які відповідають вимогам частин другої і третьої цієї статті. Допуск захисника свідка до участі у справі здійснюється у порядку, передбаченому частиною п'ятою цієї статті» [5].

Таким чином, закріплюючи право свідка на правову допомогу, законодавець визначав і процесуальний статус особи, яка здійснювала захист прав і законних інтересів свідка, – це захисник, а також процесуальний порядок його допуску до участі у справі.

Цікаво, що після внесення змін до відповідних положень чинного законодавства України та прийняття КПК України 2012 р. законодавець не відмовився від зазначених вище концептуальних положень щодо права свідка на отримання професійної правничої допомоги, нормативно закріпивши право користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката (п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК).

Щоправда, позиція законодавця порівняно з КПК України 1960 р. стосовно процесуального статусу особи, яка надає свідку п діяльність адвоката саме у кримінальному провадженні, що й підтверджує необхідність передбачення його процесуального статусу.

Якщо звернутися до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI, в якій перелічені види адвокатської діяльності (надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання

про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні; представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань) [6], надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні визнано окремим видом адвокатської діяльності, що, на нашу думку, є підтвердженням потреби окреслення процесуального статусу адвоката, який надає свідку професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні.

Отже, з огляду на наведене можемо констатувати, що нині існує нагальна потреба в обговоренні у наукових колах питання щодо визначеності процесуального статусу адвоката свідка.

Підтверджують нашу тезу й висловлення й висновки окремих науковців. Так, В.В. Заборовський зазначає, що адвокат у кримінальному процесі може мати різний статус (захисника, представника чи власне адвоката), а отже, може виконувати й різні процесуальні функції. Вчений підтримує позицію, відповідно до якої адвоката свідка потрібно розглядати як самостійного учасника кримінального провадження. Обґрунтовуючи цю тезу В.В. Заборовський говорить, що інтереси свідка суттєво відрізняються від інтересів сторін та інших учасників кримінального провадження, яких захищають (представляють) адвокати, бо свідок не має юридичної зацікавленості в результаті вирішення справи. Науковець визначає свідка як особу, на яку покладено допоміжну функцію щодо сприяння в здійсненні повного, усебічного й справедливого правосуддя в кримінальному судочинстві. А це, на переконання дослідника, суперечить можливості розглядати адвоката свідка як його представника в кримінальному судочинстві [7, с. 170–171].

Не менш поширеним є підхід, прихильники якого дотримуються думки про наявність власного інтересу свідка у кримінальному провадженні. І.В. Глювюк впевнена, що у разі, коли щодо свідка здійснюється латентне кримінальне переслідування (до повідомлення про підозру у ситуаціях допиту особи як свідка у разі, якщо є підстави вважати, що ця особа вчинила кримінальне правопорушення, однак доказів для повідомлення про підозру недостатньо, або у випадку, коли слідчий навмисно затягує повідомлення про підозру), він фактично реалізує функцію захисту від кримінального переслідування. Вчена підсумовує, що через наявність власного інтересу свідка у кримінальному провадженні можливе договірне представництво його інтересів, а адвокат свідка є його представником [8, с. 17]. Справедливою і виваженою є позиція О.Г. Яновської, яка наголошує, що адвокат як професійний фахівець, який діє в суді, здійснює представництво інтересів особи і надає професійну правову допомогу. Однак основною особливістю представництва є можливість представника діяти замість особи, яку він представляє. Це можливо, наприклад, у цивільному процесі. У кримінальному процесі функція адвоката полягає

¹ Згодом Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-19 від 02.06.2016р. внесені зміни до ст. 59 Конституції України. Згідно з названим Законом ч. 1 ст. 59 Конституції України викладена в такій редакції: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [4] / Прим. Т.К.

не в тому, щоб представляти інтереси особи замість неї, а в тому, щоб діяти спільно з обвинуваченим з метою захистити його від обвинувачення [9, с. 110].

Визнаючи наукову цінність наведених позицій, вважаємо за потрібне доповнити висловлені думки власним баченням щодо питання, що розглядається, з додатковою аргументацією.

Передусім зауважимо, що, на наше переконання, термін «адвокат», який застосовує законодавець на позначення особи, яка надає свідку професійну правничу допомогу, не відображає процесуального статусу цієї особи. Адвокат – це професія. Залучаючись у кримінальне провадження як його учасник, адвокат виконує відповідну функцію, набуває власних процесуальних прав і обов'язків, які повинні мати нормативне закріплення у КПК України. Доречно відзначити, що процесуальний статус кожного учасника кримінального провадження (адвоката свідка віднесено до їх кола) у цілому визначається нормами, які закріплюють процесуальні права й обов'язки, їх гарантії, а також відповідальність за їх виконання.

До сказано додамо, що відсутність нормативної визначеності у КПК України процесуального статусу адвоката свідка породжує низку запитань, а саме: яку функцію виконує адвокат свідка у кримінальному провадженні (який основний напрям його процесуальної діяльності); який процесуальний статус такого адвоката у кримінальному провадженні; які межі його прав і обов'язків, адже інформація щодо адвоката свідка обмежена лише тим, що його повноваження підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу (п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК)? Переконані, що знайти відповіді на перелічені питання важливо як для теорії кримінального процесу, так і правозастосовної практики, адже, як справедливо стверджують сучасні дослідники, кримінальне процесуальне законодавство має повно і чітко відображати процесуальне становище кожного із учасників кримінального провадження незалежно від тривалості такої участі [10, с. 153].

Спробуємо й ми знайти відповіді. Вважаємо, що для вирішення окреслених нами вище питань слід передусім вивчити правове становище самого свідка у кримінальному провадженні.

Нагадаємо, що в теорії кримінального процесу існує класифікація учасників кримінального провадження, за якою свідок не належить до осіб, які захищають власні інтереси, здійснюють захист або представництво інтересів у кримінальному провадженні. Залежно від виконуваних учасниками кримінального процесуальних функцій свідка (разом із перекладачем, понятим, секретарем судового засідання, судовим розпорядником) віднесено до групи учасників процесу, які сприяють кримінальному провадженню [11, с. 8; 112]². Беручи до уваги наведене, у свідка, який лише сприяє кримінальному провадженню, будь-який процесуальний інтерес у кримінальному провадженні взагалі повинен бути відсутній. Проте це не завжди так. Пояснимо свою позицію.

З огляду на загальні положення кримінального процесуального законодавства щодо учасників кримінального провадження свідок, обізнаний про обставини кримінального правопорушення, викликається для давання показань. Відповідно до ст. 67 КПК України свідок несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання їм показань. Водночас законодавець наділяє свідка правом відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів і членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями ст. 65 КПК України не підляга-

ють розголошенню (п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК). Як відомо, зміст права особи на свободу від самовикриття – це можливість скористатися правом на захист своїх інтересів.

Продовжуючи логічний ланцюг міркувань у цьому напрямку, вкажемо, що показання свідка підлягають у будь-якому випадку перевірці й оцінці на визнання їх достовірними. Так, з'ясування достовірності показання свідка передбачає, що сторони кримінального провадження мають право ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка. Для доведення недостовірності показань свідка сторона має право надати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка. Крім того, свідок зобов'язаний відповідати на запитання, оскільки це допоможе з'ясувати достовірність його показань. Також свідок може бути допитаний щодо попередніх показань, які не узгоджуються із його показаннями (ст. 96 КПК). Безсумнівним, на наш погляд, є твердження В.В. Ванярячука, який звертає увагу на зв'язок достовірності з допустимістю. Науковець справедливо зазначає, що окремі вимоги допустимості покликані саме гарантувати достовірність доказів. На думку дослідника, доказ буде недопустимим через сумніви в його достовірності, які не можуть бути усунені (наприклад, коли свідок не може вказати джерело своєї поінформованості) [12, с. 284].

Вважаємо за доцільне додати, що показання свідка є засобом процесуального доказування, однак не слід забувати й про випадки, коли свідок може піддаватися примусу до давання завідомо неправдивих показань, погрозам з боку зацікавлених у результатах справи осіб. Це призводить до того, що особа або взагалі боїться давати показання, або прагне того, щоб про неї не стало відомо правоохоронним органам, або через страх може давати завідомо неправдиві показання. У цьому контексті слід навести думку Ю.В. Лисюка, який небезпідставно наголошує на тому, що свідок є основним й особливим учасником кримінального провадження, ключовим джерелом інформації, на якій базується кримінальне провадження. Однак свідок є найбільш уразливою фігурою кримінального провадження, щодо якої можуть бути цілеспрямовано використані небезпечні методи (погрози, шантаж, заходи фізичного й психічного впливу) для недопущення надання правдивих показань під час здійснення кримінального провадження. Лише створення надійної, цілісної системи заходів щодо процесуальної підтримки і захисту його прав і свобод зможе стати реальним гарантом безпеки свідка і значно посилити його правові позиції у кримінальному провадженні [13, с. 95].

Не буде зайвим сказати, що свідок є тим учасником, який не лише допитується в процесі кримінального судочинства, за його участю проводяться й інші слідчі (розшукові) і процесуальні дії. Наприклад, проведення обшуку житла або іншого володіння особи не обов'язково пов'язане з присутністю самого підозрюваного. Пояснюється це тим, що обшук, проведений у житлі або іншому володінні особи, не завжди стосується житла, що належить підозрюваному, або місця його постійного проживання, присутності. Звернемо увагу на те, що законодавець не вказує процесуальне становище особи, у житлі чи іншому володінні якої буде проведено обшук, застосовуючи у ст. 234–236 КПК України загальний термін «особа».

Щоправда, у клопотанні про проведення обшуку слідчий (за погодженням з прокурором) має вказати, крім інших необхідних даних, надання яких вимагається ч. 3 ст. 234 КПК України, особу, якій належить житло чи інше володіння, й особу, у фактичному володінні якої воно перебуває (п. 6 ч. 3 ст. 234 КПК). Водночас слідчий, прокурор вживають належних заходів для забезпечення присутності

² До речі, у наведеній нами класифікації учасників процесу адвокат свідка взагалі не названий / Прим. Т. К.

під час проведення обшуку осіб, чії права і законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (ст. 236 КПК).

Враховуючи сказане, досить логічною й зрозумілою видається позиція законодавця, викладена в ч. 1 ст. 236 КПК України, відповідно до якої незалежно від стадії зазначеної нами вище слідчої (розшукової) дії слідчий, прокурор, інша службова особа, яка бере участь у проведенні обшуку, зобов'язані допустити на місце його проведення захисника чи адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями ст. 50 КПК України. Це, на нашу думку, свідчить про визнання законодавцем наявності в осіб (а це може бути свідок), які є учасниками власної слідчої (розшукової) дії, процесуальних законних інтересів, що, звісно, потребують відповідного захисту.

Із цього приводу влучно висловила О.Г. Шило, що «законні інтереси притаманні всім суб'єктам кримінально-процесуальних відносин. Вони є не лише в обвинуваченого та потерпілого, чие процесуальне становище найкраще досліджено у кримінально-процесуальній науці, а й у суб'єктів, які здійснюють провадження у зв'язку із розслідуванням злочину та судовим розглядом кримінальної справи, йому сприяють, беруть у ньому епізодичну участь. Не маючи особистої зацікавленості у вирішенні справи, такі особи водночас мають законні інтереси, які пов'язані саме зі здійсненням провадження. Так, наприклад, свідок, який захворів, має інтерес у тому, щоб бути допитаним за місцем перебування; його законний інтерес проявляється і у прагненні до забезпечення власної безпеки та безпеки близьких родичів у зв'язку із участю у провадженні <...> Законний інтерес осіб, у житті чи іншому володінні яких проводиться слідча дія, полягає в тому, щоб не були розголошені дані їх приватного життя» [14, с. 137–138].

Підтримуючи таку думку, яка може слугувати підтвердженням існування процесуального інтересу свідка, варто відзначити, що як свідок може бути притягнута особа, яку умовно називають «запідозреним свідком». Щодо такої особи, як правило, органи досудового розслідування проводять перевірку на причетність її до вчинення злочину, проте якщо ця особа не повідомлена про підозру, не затримувалася, до неї не застосовувався запобіжний захід, допитується як свідок, але з певною спрямованістю запитань і тактикою, що відповідає завданню з'ясування її ролі у вчиненні злочину. У такій ситуації присутність процесуального інтересу стає очевидною.

Водночас, як слушно зауважує І.А. Тітко, аргументом щодо наявності у свідка власного інтересу в кримінальному провадженні може служити той факт, що формальний процесуальний статус особи не завжди збігається з її фактичним процесуальним статусом. Так, не секрет, що до моменту повідомлення про підозру потенційний підозрюваний у кримінальному провадженні перебуває саме у статусі свідка. Такий свідок може цілком усвідомлювати реальний стан справ, а отже, мати такі ж інтереси, що й особа, щодо якої офіційно спрямоване кримінальне переслідування» [15, с. 41].

Зазначимо, що не слід також залишати поза увагою випадки, коли під час здійснення кримінального провадження чи отримання доказів можуть вчинятися діяння, які істотно порушують права і свободи людини, гарантовані Конституцією і законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Зауважимо, що остання теза висловлена не з метою обґрунтування необхідності надання свідку професійної правничої допомоги. Як уже було сказано, така допомога свідку надається, що нормативно закріплено у кримінальному процесуальному законодавстві. Це, на наш погляд, підтверджує необхідність нормативного визначення процесуального статусу адвоката, який надає свідку у кримінальному провадженні професійну правничу допомогу.

Відповідно до мети нашого дослідження нагадаємо,

що за п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI (у ред. від 07.01.2018 р.) правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захист цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення»³ [16].

Отже, з огляду на текст нормативного положення діяльності адвоката, що полягає в здійсненні захисту осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності (вказані у ст. 45 КПК), представництві інтересів потерпілого (ст. 58 КПК), цивільного позивача, цивільного відповідача (ст. 63 КПК), юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ст. 64-1 КПК), третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт (ст. 64-2 КПК), а також наданні професійної правничої допомоги свідку у кримінальному провадженні (ст. 66 КПК), має мету і функціональну спрямованість забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, їх захист, відновлення у разі порушення.

Враховуючи викладені аргументи, вважаємо за можливе зробити висновок про доцільність чіткого визначення у КПК України процесуального статусу адвоката, який надає свідку професійну правничу допомогу.

Висновки. Підсумовуючи сказане, можемо констатувати, що професійна правнича допомога свідку у кримінальному провадженні повинна здійснюватися у формі представництва, яке, як відомо, є одним із видів адвокатської діяльності.

Крім того, необхідно передбачити норму, в якій закріплювалися б процесуальні права й обов'язки адвоката – представника свідка, можливість (або заборона) відмови його від участі у кримінальному провадженні (із вказівкою підстав для цього), а також право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів, що ведуть кримінальне провадження.

Варто також пам'ятати, що право свідка на запрошення й участь адвоката не може обмежуватися ні процесуальними рамками щодо стадій кримінального провадження, ні в часі, ні в характері спілкування. З огляду на це незрозумілою видається позиція законодавця, викладена у п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України. Згідно цим пунктом свідок наділений лише правом користуватися правовою допомогою під час надання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій. На наше переконання, наведене положення значно звужує можливості свідка щодо отримання професійної правничої допомоги.

Вважаємо за доцільне запропонувати п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України викласти у такій редакції: «користуватися під час кримінального провадження професійною правничою допомогою адвоката – представника, повноваження якого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, якщо представником свідка є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні».

Крім того, у КПК України слід передбачити норму, яка чітко виписувала б процесуальний порядок залучення адвоката свідка до участі у кримінальному провадженні. На нашу думку, залучення адвоката – представника свідка відбувається на підставі винесеної постанови або ухвали суб'єктом, що провадить процес. Винесення такої постанови (ухвали) не є обов'язком суб'єкта, який веде процес, вона може бути лише у випадках фактичного залучення адвоката – представника свідка до участі у кримінальному провадженні.

Слід також доповнити п. 9 ч. 1 ст. 1 та п. 5 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказівкою на свідка, а відповідно до цього п. 4 ч. 1 з тексту ст. 19 виключити.

Закріплення цих положень у кримінальному процесуальному законодавстві України буде свідчити про

³ Збережена термінологія Закону України «Про безоплатну правову допомогу» № 3460-VI від 02.06.2011 / Прим. Т.К.

нормативне врегулювання процесуального статусу адвоката свідка і сприятиме ефективності надання останньому професійної правничої допомоги у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України: станом на 30 вересня 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Документ 254к/96-вр. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012р. № 4651-У1 (Дата оновлення 16.03.2018) // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя І.В. щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960 р. № 1001-05. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/page4>.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-17. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
7. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката свідка. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 36. Том 2. С. 169–173.
8. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2016. 42 с.
9. Яновська О.Г. Правова та соціальна природа адвокатської професії. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 2. С. 108–113.
10. Замкова Я.В. Деякі питання захисту майнових прав третіх осіб у кримінальному провадженні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. № 18. Т. 2. С. 152–154.
11. Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2013. 824 с.
12. Валнячук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія. Харків: Юрайт, 2017. 408 с.
13. Лисюк Ю.В. Процесуальна фігура свідка у кримінальному провадженні: сучасний стан та перспективи. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 4. С. 90–95. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=68456>.
14. Шило О.Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України. Харків.: Право, 2011. 472 с.
15. Тітко І.А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України: монографія. Харків: Право, 2015. 448 с.
16. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577. (редакція від 07.01.2018 р.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

УДК 343.98.067

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

METHODOLOGY FOR INVESTIGATING NON-ENFORCEMENT OF A COURT DECISION

Луговий О.М.,

аспірант кафедри криміналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті розглядається значення методики розслідування злочинів як фундаментальної категорії криміналістики. Досліджуються принципи методики розслідування. Надається авторське визначення методики розслідування невиконання судового рішення.

Ключові слова: криміналістика, злочин, методика розслідування злочинів, невиконання судового рішення, принципи методики розслідування злочинів.

В статье рассматривается значение методики расследования преступлений как фундаментальной категории криминалистики. Исследуются принципы методики расследования. Предоставляется авторское определение методики расследования невыполнения судебного решения.

Ключевые слова: криминалистика, преступление, методика расследования преступлений, невыполнение судебного решения, принципы методики расследования преступлений.

In the article author considers the importance of the crime investigation methods as a fundamental category of criminalistics. The principles of the investigation methodology are explored. The author's definition of the methods of investigation of non-execution of court decisions is provided.

Key words: criminalistics, crime, methods of crime investigation, non-execution of court decisions, principles of methods of crime investigation